

MARTA KRASUSKA-BETIUK

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

SPRAWOZDANIE Z XXIX LSMP: O POSZUKIWANIU, POZNAWANIU
I TWORZENIU SAMEGO SIEBIE. PERSPEKTYWA TEORETYCZNA
I EMPIRYCZNA, 14–19.09.2015, PUŁTUSK

W dniach od 14 do 19 września 2015 roku w Pułtusku na Mazowszu miała miejsce XXIX Letnia Szkoła Młodych Pedagogów. Opiekę naukową nad LSMP z ramienia KNP PAN sprawowała po raz dwudziesty drugi prof. zw. dr hab. M. Dudzikowa (UAM). Zaszczrytną rolę gospodarza Szkoły pełnił Wydział Nauk Pedagogicznych Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie wraz z Dziekanem dr. hab. prof. APS M. Tanasiem. Patronat honorowy nad XXIX LSMP objęli: Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Marszałek Województwa Mazowieckiego i Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy. Temat XXIX LSMP brzmiał *O poszukiwaniu, poznawaniu i tworzeniu samego siebie. Perspektywa teoretyczna i praktyczna*. Jego wybór został podyktowany z jednej strony zainteresowaniami środowiska młodych pedagogów, z drugiej zaś potrzebą podjęcia namysłu nad priorytetowymi kwestiami podmiotowości człowieka zawartymi w idei pracy nad sobą, często spłycaanej w teorii i praktyce pedagogicznej, sprowadzanej do sprawności czysto technicznej (polegającej na kierowaniu swoim postępowaniem lub jedynie stosowaniu określonych technik i strategii w edukacji) czy dążenia do hedonistycznego „bycia sobą”. Tymczasem aktywność ta musi przyjąć głębszy wymiar związany z samowiedzą, samoświadomością i z doświadczaniem własnej wolności w kontekstach ponowoczesności.

Problematykę autokreacji uszczegóławiano w trakcie obrad interdyscyplinarnych wokół następujących pytań:

- 1) Jaki rodzaj aktywności można nazwać pracą nad sobą i jakie realia psychospołeczne leżą u jej podstaw?
- 2) Do jakich możliwości zawartych w psychice człowieka, a także w świecie zewnętrznym należy się odwołać, aby móc wyłonić struktury tej aktywności?
- 3) Spełnienie jakich warunków jest niezbędne, by człowiek chciał i podejmował twórczą pracę nad sobą?
- 4) W jaki sposób można tworzyć samego siebie, a także przybliżyć uczniom/studentom ideę i praktykę samodoskonalenia?

Ceremonia otwarcia XXIX Letniej Szkoły Młodych Pedagogów odbyła się 14 września w sali koncertowej zabytkowego Zamku – Hotelu Domu Polonii w Pułtusku. Uroczystej inauguracji dokonał przewodniczący KNP PAN prof. zw. dr hab. B. Śliwerski. Kierownik naukowy prof. M. Dudzikowa, otwierając spotkanie przypomniła wypowiedź Edgara Foure’a, że najtrudniejsze zadanie, jakie stoi przed oświatą, musi bazować na zasadniczej zmianie człowieka, która rozpoczyna się od zmiany samego siebie. Praca nad sobą, kształtowanie siebie jest nie tylko resentymentem, odniesieniem do własnych badań tego fenomenu, ale także wymaga uświadomienia sobie tego, kto z kim uczestniczy w podejmowaniu reform edukacyjnych.

Przejmujący wykład inauguracyjny pt. *Budowanie wspólnoty w nauce – ograniczenia i szanse* wygłosiła prof. dr hab. E. Tarkowska, wybitna socjolog, antropolog społeczna i kulturowa, dyrektor Instytutu Filozofii i Socjologii APS, kierownik Katedry Socjologii Kultury tej uczelni, a także wielokrotna prelegentka Letnich Szkół Młodych Pedagogów. Pamięć o tej wielkiej uczonej – reprezentantce szkoły Durkheimowskiej w Polsce, najlepszej polskiej znawczyni problematyki czasu społecznego, inicjatorce i organizatorce badań nad zagadnieniem biedy w Polsce – nigdy nie ustanie. Profesor poświęciła wiele czasu spotkaniom naukowym i towarzyskim z uczestnikami, pozostawiając w każdym z nich cząstkę siebie.

Problematyka autokreacji i pracy nad sobą była podejmowana każdego dnia Szkoły w trakcie następujących po sobie wydarzeń, takich jak: wykłady Mistrzów, wystąpienia Młodych, warsztaty, seminaria z tematem. Ogółem na Szkołę do Pułtuszki przybyło 76 osób z ośrodków z całej Polski, w tym 37 magistrów oraz 39 doktorów, 24 osoby przybyły na wrześniowe spotkanie po raz pierwszy.

Wiele czasu w dyskusjach prowokowanych przez młodych adeptów nauki poświęcono kwestii profesjonalizmu w pracy naukowej. Problem ten podejmowany był kilkakrotnie (także w trakcie indywidualnych konsultacji), Mistrzowie udzielali wskazówek odnośnie do czytania z pożytkiem cudzych tekstów (lekturowy namysł wielokrotny), stylów uprawiania badań, pracy nad tekstem własnym i świadomości metateoretycznej w projektowaniu badań empirycznych. Wysoki poziom merytoryczny wystąpień młodych gwarantował, obejmujący kilka etapów, proces przygotowania tekstów i referatów. Ostatecznie spośród 61 nadesłanych propozycji tekstów do prezentacji specjalnie powołane grono ekspertów zakwalifikowało 45 wystąpień. Znaczna ich część została opublikowana w XX Jubileuszowym Zeszyście Forum Młodych Pedagogów *O poszukiwaniu, poznawaniu i tworzeniu samego siebie: perspektywa teoretyczna i praktyczna*, Warszawa: Wydawnictwo APS, 2016 pod red. M. Krasuskiej-Betiuk, M. Jabłonowskiej i S. Galanciak,

W kolejnych dniach trwania Szkoły, od wtorku 15 września do piątku 18 września młodzi naukowcy w trakcie wystąpień plenarnych wysłuchali 16 wykładów zaproszonych Mistrzów, które tradycyjnie już wywoływały ożywione dyskusje. W rudymenty samowychowania i poznawania samego siebie wprowadzał nas ks. prof. M. Nowak (KUL) wykładem *Od pomagania w samowychowa-*

niu do twórczej pracy nad sobą – współczesne konteksty i koncepcje, w którym zaprezentował panoramę myśli i orientacji ujętych w sformułowaniu tytułu: „od – do”. Profesor pokazał wybrane możliwe drogi realizowania autentycznego procesu pogłębienia wewnętrznego, które nie jest możliwe inaczej jak przez dążenie do „siebie samego”, a które z istoty swojej jest zawsze procesem niepowtarzalnym i twórczym. Kolejne wykłady połączone z dyskusją wygłaszali: prof. B. Smolińska-Theiss (APS), pedagog społeczna, znawczyni społecznych problemów dziecka i dzieciństwa, doradca Rzecznika Praw Dziecka RP w wykładzie *Korczakowskie wołanie – „nauczycielu poznaj samego siebie zanim zaczniesz dzieci uczyć”* przedstawiła Starego Doktora jako nauczyciela wychowawców. Wybitny pedagog akademicki, twórca i dyrektor szkoły, instruktor jeździectwa, autor ponad dwudziestu książek prof. A. Nalaskowski (UMK) swoją opowieść, osnutą wokół tematu *Autorska szkoła – autorskie samowychowanie* rozpoczął od pokazania dylematów, doświadczeń i teorii implikowanej różnicą między poznaniem siebie a zachwytem nad sobą, tworzeniem siebie a narcyzmem. Następnie zaprezentował autobiograficzną i autoetnograficzną zarazem narrację wizualną (ryciny, fotografie, dokumenty) ilustrującą historię i działalność słynnej autorskiej Szkoły Laboratorium w Toruniu. Profesor W. Szulakiewicz (UMK) w wykładzie pt. *Poszukiwanie mądrości jako tworzenie samego siebie* wyjaśniła rozumienie mądrości jako zdolności do całościowego ujęcia rzeczywistości, znajomości słusznych norm postępowania, umiejętności rozróżniania dobra i zła, piękna i brzydoty, a wszystko to wyraża się w myśli i w czynie. Trzeciego dnia trwania Szkoły, 16 września debaty problemowe otworzył wykład Przewodniczącego KNP PAN, prof. dra hab. B. Śliwerskiego pt. *Krytycznie o teoriach/modelach samowychowania* (APS/UŁ) na temat m.in. definiowania, teorii i modeli badań samowychowania w naukach humanistycznych i społecznych. Profesor powrócił do problematyki samowychowania po 26 latach od momentu napisania rozprawy doktorskiej i kompleksowo opracował je w książce *Teoretyczne i empiryczne podstawy samowychowania* wydanej w 2010 roku. *O nabywaniu kompetencji autokreacyjnych* z niebywałym entuzjazmem opowiadała prof. M. Dudzikowa (UAM). W nawiązaniu do wydanej przez siebie w 1993 roku książki pt. *Praca młodzieży nad sobą. Z teorii i praktyki* przeprowadziła hermeneutyczną analizę zjawiska pracy nad sobą. Badaczka z właściwym sobie talentem oratorskim, pasją obcowania z młodymi wspartą zdolnościami plastycznymi zilustrowała tę kognitywno-behawioralną koncepcję pracy nad sobą metaforycznym rysunkiem. Wiceprzewodnicząca KNP prof. M. Czerepaniak-Walczak (US) w swojej wypowiedzi na temat: *O znaczeniu rozumienia własnej sytuacji w procesie osiągania nowych praw i pól wolności akademickiej* przekonywała, że bycie nauczycielem uniwersyteckim jest sytuacją i rolą niezwykle złożoną oraz wiąże się z zarządzaniem własnym położeniem, wyraźnym wskazaniem własnego wkładu w rozwój nauki; docenianiem własnej drogi dojścia do miejsca, w którym się jest i pozycji, jaką się osiągnęło; radością z osiągania celów na skutek podjętego wysiłku, trudu. Popołudniowy blok wystąpienia Mistrzów tworzyły tego dnia wykłady: dr. hab. Macieja Karwowskiego

(APS), który na przykładzie własnych i cudzych badań dociekał, czy *Inteligencja akademicka może być celem autokreacji?* Badacz i znawca problematyki twórczości wskazał na następujące wyróżniki geniuszu: wybitny intelekt, pasja i zainteresowanie, wytrwałość i ciężka praca. Przedstawił sylwetki wybitnych twórców z różnych dziedzin życia, z różnych stron świata i okresów historycznych, podkreślił znaczenie wartościowania twórczego działania w odniesieniu do siebie i innych. Profesor K. Krasoń (UŚ) przedstawiła referat pt. *Sztuka jako integralne medium odkrywania sensu dla siebie. Trajektoria hermeneutyczna (na przykładzie pracy teatrem)*. W koncepcji śląskiej pedagog potencjał odkrywania przez sztukę wyraża się w odkrywaniu świata przez doświadczenia zastępcze, poznaniu/odkrywaniu siebie, poznaniu drugiego, czyli ujmowaniu siebie w relacji. W końcowej części tego ekspresyjnego wystąpienia prof. Krasoń omówiła zyski płynące z teatralizacji dla sfery Ja mentalnego, Ja cielesnego oraz sfery relacji interpersonalnych. Profesor M. Nowak-Dziemianowicz (DSW) w wystąpieniu zatytułowanym *Narracje uznania jako droga do samego siebie. Perspektywa teoretyczna i empiryczna* uczyniła uznanie główną kategorią analityczną, zarówno indywidualną, jak i biograficzną. Ostatniego dnia trwania Szkoły merytoryczne dyskusje prowokowały refleksyjne, osobiste i rzeczowe zarazem wystąpienia profesorów pedagogiki specjalnej. Profesor Z. Gajdzica (UŚ) w wystąpieniu pt. *O warunkach współtworzenia siebie i własnej drogi życiowej przez osoby niepełnosprawne* rozwijał tezę, że niepełnosprawność nie musi (choć często bywa) być czynnikiem szczególnie utrudniającym współtworzenie siebie (samokształtowanie) – są nimi oczekiwania i nastawienia wobec osób z niepełnosprawnością kreujące ich wizję swojego życia. Prelegent w prowadzonych przez siebie badaniach zidentyfikował różne strategie funkcjonowania osób z niepełnosprawnością. Profesor J. Kirenko (UMCS), wspaniały człowiek, artysta-malarz, wykładowca, w wystąpieniu pt. *W poszukiwaniu siebie. Moje drogi życiowe* nawiązywał do swej autobiograficznej książki *Chwila* (WSSP, Lublin 2012). Badacz swój świat wypełnia treścią naukową i artystyczną, dając nam wiele radości, głębi myśli i dzieląc się mistrzostwem własnej wiedzy oraz akademickich doświadczeń. Żywiłowe reakcje i zacięte dysputy wywołał wykład toruńskiego socjologa prof. T. Szlendaka (UMK) pt. *O poszukiwaniu samego siebie w popkulturze*. Na doświadczeniach osobistych były zbudowane relacje prof. M. Konopczyńskiego (Pedagogium) i studenta II roku pedagogiki resocjalizacyjnej WSNS S. Kurowskiego. Wystąpienie przybrało formę dialogu mentora z autorem wierszy w celu rozwinięcia tematu *Twórczość w resocjalizacji jako droga poszukiwania samego siebie*. W arcyciekawej opowieści panowie odkrywali wartość sztuki dla życia. S. Kurowski członek Więziennego Klubu Literackiego „Bartnicka 10” opowieść o swoim życiu ilustrował własną twórczością poetycką. Intelktualne debaty zakończyła dr M. Puchalska-Wasył (KUL), dzieląc się rezultatami własnych poszukiwań naukowych zogniskowanych wokół psychologii dialogu *Nasze wewnętrzne dialogi. O dialogowości jako sposobie funkcjonowania człowieka*. Prof. Krystyna Ablewicz (UJ) poprowadziła niezwy-

kle sugestywne warsztaty Gestalt pod hasłem *Zobacz siebie, by zobaczyć drugiego!* Jak zwykle chętnych było więcej niż miejsc.

Cykliczną formą samodoskonalenia i samorozwoju młodych pedagogów są warsztaty. Wielokrotny uczestnik Letnich Szkół Młodych Pedagogów dr Grzybowski (UKW) do późnych godzin nocnych szkolił młodych na temat cyfrowych baz i źródeł materiałów naukowych. Warsztat nosił tytuł *Nieobecni nie mają... czytelników. Upowszechnianie dorobku naukowego w Internecie* i dotyczył sposobów publikacji tekstów naukowych w Internecie; zasobów i repozytoriów cyfrowych instytucji i uczelni, kont na portalach upowszechniających naukę (Researchgate, Google Scholar, Academia.edu) oraz możliwości powiększania cytowań opublikowanych artykułów i książek. Do podejmowania działań autokreacyjnych inspirowały uczestników także warsztaty teatralne prowadzone przez dr Edytę Nieduziak (UWr) i warsztaty z emisji głosu prowadzone przez mgr Katarzynę Kasperkiewicz (APS) i mgr Magdalenę Ostolską (APS).

Czwartek 17 września był Dniem Gospodarza. Jego uroczyste otwarcie odbyło się w sali Senatu Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, gdzie uczestnicy Szkoły i licznie przybyli nauczyciele akademicki APS zostali powitani przez władze uczelni – Rektora APS dr. hab. prof. APS J. Łaszczyka, prof. dr. hab. S. Kwiatkowskiego, Prorektora ds. nauki APS (obecnie Rektora tej uczelni). Profesor jako wielokrotny prelegent Letnich Szkół podkreślił ich rolę w doskonaleniu młodych kadr naukowych i zachęcał doktorantów oraz doktorów do poszukiwania nowych obszarów badań, tworzenia międzynarodowych zespołów badawczych, publikowania i popularyzowania wyników własnych badań. Następnie Dziekan Wydziału Nauk Pedagogicznych APS dr hab. prof. APS M. Tanaś poprowadził panel dyskusyjny na temat sposobów uobecniania się idei pracy nad sobą w poszczególnych subsdyscyplinach pedagogiki. W panelu wzięli udział: wiceprezydent m.st. Warszawy W. Paszyński i profesorowie APS: prof. dr hab. E. Gruszczyk-Kolczyńska, prof. dr hab. M.J. Szymański, prof. dr hab. K. Poznański, dr hab. prof. APS J. Bałachowicz, dr hab. prof. APS G. Szumski, dr hab. prof. APS A. Góralski, dr hab. prof. APS F. Szlosek, dr hab. prof. APS J. Gara i dr hab. prof. APS B. Marcinkowska. Następnie w katedrach, zakładach i pracowniach WNP APS odbywały się spotkania z wykładowcami, którzy prezentowali uczestnikom Szkoły swoje badania, publikacje, wydawane w uczelni czasopisma naukowe. Ponadto odbyło się spotkanie z uczestnikami *9th International Summer School UNESCO APS Readaptation and reintegration as problems of refugee children*, które prowadziła dr U. Markowska-Manista (APS). Tego dnia uczestnicy LSMP udali się do Społecznego Gimnazjum nr 20 przy ul. Raszyńskiej 22. Założycielka i wieloletnia dyrektorka Zespołu Szkół „Bednarska” dr K. Starczewska opowiedziała o historii, koncepcji pracy szkoły i przedstawiła jej główne idee wychowawcze. Swoimi doświadczeniami z pracy w Zespole Szkół „Bednarska” dzielili się także Dyrektor Społecznego Gimnazjum „Raszyńska” S. Sikora i nauczyciele. Dzień Gospodarzy zakończyło spotkanie w Centrum Nauki Kopernik prowadzone przez dr I. Hłowiecką-Tańską, poświęcone omówieniu możliwych płaszczyzn współ-

pracy między Centrum a jednostkami akademickimi i poszczególnymi badaczami.

W rytualny charakter wpisała się i tym razem pożegnalna ceremonia wręczenia nagród, wyróżnień i dyplomów uczestnictwa. Tradycyjnie za różnorakie osiągnięcia, trafne, rzetelne i spektakularne działania wręczono dyplomy „Strzały w dziesiątkę”. Symboliczne wytwory rękodzielnicze wykonane przez zaprzyjaźnionych artystów otrzymali fenomenalni organizatorzy XXVIII LSMP w Sandomierzu ks. prof. M. Nowak (KUL) – za wzorowe pełnienie funkcji gospodarza, otwarcie kasy i kiesy, zwieńczone publikacją *O pasjach cudzych i własnych*; sekretarz dr K. Braun i jej zastępcy ks. dr M. Jeziorański i dr D. Bis, oraz pani A. Klimecka, sekretarz pracująca w Wydziale I Nauk Humanistycznych i Społecznych P AN: „za bycie «dobrym duchem», wspierającym z wielkim zaangażowaniem i troską organizację Letnich Szkół”. Dr hab. E. Bochno – wielokrotna uczestniczka Letnich Szkół otrzymała «strzał w dziesiątkę» za sześć lat koordynowania pracą zadaniowego Zespołu Samokształceniowego Doktorów działającego przy KNP PAN.

Podczas uroczystej kolacji pożegnalnej odbyło się już po raz siódmy w historii Szkół przedstawienie kabaretu *Beche-co?*, który tym razem przygotował dynamiczny, wizualno-przestrzenny happening *Maskarada*. W trakcie pracy nad tym autorskim przedsięwzięciem artystycznym jego reżyserzy: mgr A. Cywiński (jednocześnie przewodniczący Samorządu Szkolnego, twórca muzyki) i mgr J.N. Grzegorek oraz niestrudzona scenarzystka mgr Iwona Murawska, próbowali sprostać scenicznie pytaniu: „Jak trudno budować siebie, gdy wszyscy zakładają maski?”. Fabułę performansu jego twórcy osnuli wokół tematu ponowoczesnej tożsamości, przyjęli konwencję wyjścia ze sztuką „do ludzi”. Nieodmiennie jak co roku osoby najaktywniejsze w dyskusjach, twórcze w przełamywaniu myślowych schematów otrzymały nagrody „Twórczy szum” dr. J. Sajdera i „Twórczy szumek” mgr J.N. Grzegorek. Nagrody audytorium za najlepsze wystąpienia w kategorii doktorów otrzymały: dr K. Braun, dr A. Olechowska, a w kategorii magistrów: A. Wojtas i B. Biskup. Na koniec ceremonii zakończenia Szkoły dr Łukasz Michalski – sekretarz kolejnej XXX jubileuszowej Szkoły w Wiśle otrzymał z rąk Prezydencji kociołek – symbol gospodarności, dobrego planowania i roztropności wszelakiej, żeby kierowanemu przez niego zespołowi dobrze się mieszało przy przygotowaniu tak okazałego przedsięwzięcia. Podziękowania i pożegnalne upominki od uczestników Szkoły otrzymały także nieustrudzone organizatorki – Prezydencja XXIX LSMP, czyli zespół organizacyjny w składzie: sekretarz naukowy XXIX dr M. Krasuska-Betiuk, dr S. Galanciak, dr M. Jabłonowska, dr A. Olechowska, dr A.a Pawlak, mgr K. Korbecka. Kulturowaną tradycją jest także gest obdarowywania prelegentów–Mistrzów drobnymi upominkami. W tym roku były to alegoryczne obrazy, czarno-białe grafiki wykonane przez studentów kierunku *edukacja artystyczna*, którymi opiekuje się dr A. Kwiatkowska-Zwolan z Instytutu Edukacji Artystycznej APS.

XXIX LSMP w Pułtusku przyczyniła się do budowania kapitału ludzkiego i społecznego środowiska pedagogów, w ramach akademickiej wspólnoty po-

wstały warunki sprzyjające autentycznej integracji środowiska pedagogicznego i zacieśnianiu więzi międzypokoleniowej. Po raz kolejny zaistniała jako rodzaj interdyscyplinarnego „letniego uniwersytetu latającego” i uczącej się organizacji. W trakcie wakacyjnego spotkania młodej kadry naukowej, samodzielnych pracowników nauki i Mistrzów zrealizowano główne cele przyświecające Letnim Szkołom: wspieranie i stymulowanie rozwoju naukowego młodych pedagogów, tworzenie okazji do uzupełniania i pogłębiania wiedzy, bogacenie własnego warsztatu badawczego, prezentowanie osiągnięć naukowych oraz promowanie osób najzdolniejszych. Wszyscy uczestnicy Szkoły zostali obdarowani publikacjami naukowymi z zakresu nauk społecznych i humanistycznych, które APS pozyskała w formie darów od ośmiu zaprzyjaźnionych wydawnictw.